

Од интереса је да се овом приликом помене: како у нашем рукопису, на једанајстом листу даље од ове легенде, има један други састав, који датира из прве четврти XIII века, под насловом — Престола на земли колико ест'. Тада је већ постојала самостална Српска краљевина, те се у том саставу, знатно пре новог Трапезунтског царства и Епирског деспотата, помиње *српски престо* св. Јована — *Иван'нх стола ест' српским* — у реду владалачких престола распоређених по престолима 12 апостола (л. 61а). А пошто се ту код деспотског престола у Епиру додаје још: *егоже ставит' се царје* (ibid), то је овај други састав нашег рукописа, нема сумње, постао у доба ускоро после 1223 год., када се почело са постављањем царева у ранијем Епирском деспотату. Сем тога, ту, одмах иза побројаних владалачких престола, исписана је и позната карактеристика појединих народа по животињама (л. 61а и б), према којој се *Бугарин* означаје као *бик* а *Србин* као *вук*; *Грк* као *лисица* а *Влах* као *мачка* (котка); *Арбанасин* — *дабар* (бебер), *Мађар* — *рак*, итд.

Рад. М. Грујић

ЈЕДНА ДОЦНИЈА ИНТЕРПОЛАЦИЈА У ХРИСОВУЉИ КРАЉА ВЛАДИСЛАВА I (1233—1242) ЗА МАНАСТИР БИСТРИЦУ У ПОЛИМЉУ

Хрисовуљу краља Владислава I, којом он потврђује манастиру Богородици у Бистрици села и повластице дароване јој од Немање, штампао је у целини Љ. Стојановић у Споменику III, 6—7; а у опширном изводу дали су је Ст. Новаковић у Законским споменицима, 589—591 и А. Соловјев у Одабраним споменицима, 27—31. Стојановић је хрисовуљу штампао по фотографији Севастијанова, Новаковић по Стојановићу и Ковачевићу, а Соловјев по Стојановићу и Новаковићу. Ковачевићево је издање за време рата пропало, те не можемо утврдити колико је тачно било; али, судећи по изводу Новаковићеву, било је тачније од Стојановићева, иако, по свој прилици, ни оно није имало тачну репродукцију једне вешто уметнуте интерполације у ту повељу, коју нико од досадашњих издавача није приметио, ма да ју је Љ. Стојановић и штампао, али врло погрешно и непотпуно. А како та интерполација садржи један врло интересантан правни посао — *повраћај одбеглих бољара у њују земљу* — нема сумње да би је Новаковић приметио и унео у своје Законске споменике да ју је нашао тачно изложену у издању Ковачевићеву.

Стојановић је ту интерполацију, непримећујући ништа да је она доцнији уметак, овако штампао:

— И за тѣм аз ѡвѣдѣхъ игоумѣнъ господина краља и (ѡ)пѣла(!) Данила и ан... за вѣише на аа рцѣрѣне(?) оу тоуѣу земљу и на горы господиноу кра з.. на а и мроу и дшоу оу штрѣкѣи Братѣсиноу Иванѣу (Споменик III, стр. 7, ред 30, 31 и 32 од горе).

Међутим, ти редови у оригиналу и по фотографском снимку, који сам са њега у Хиландару учинио и овде га репродукујем, читају се тачно овако:

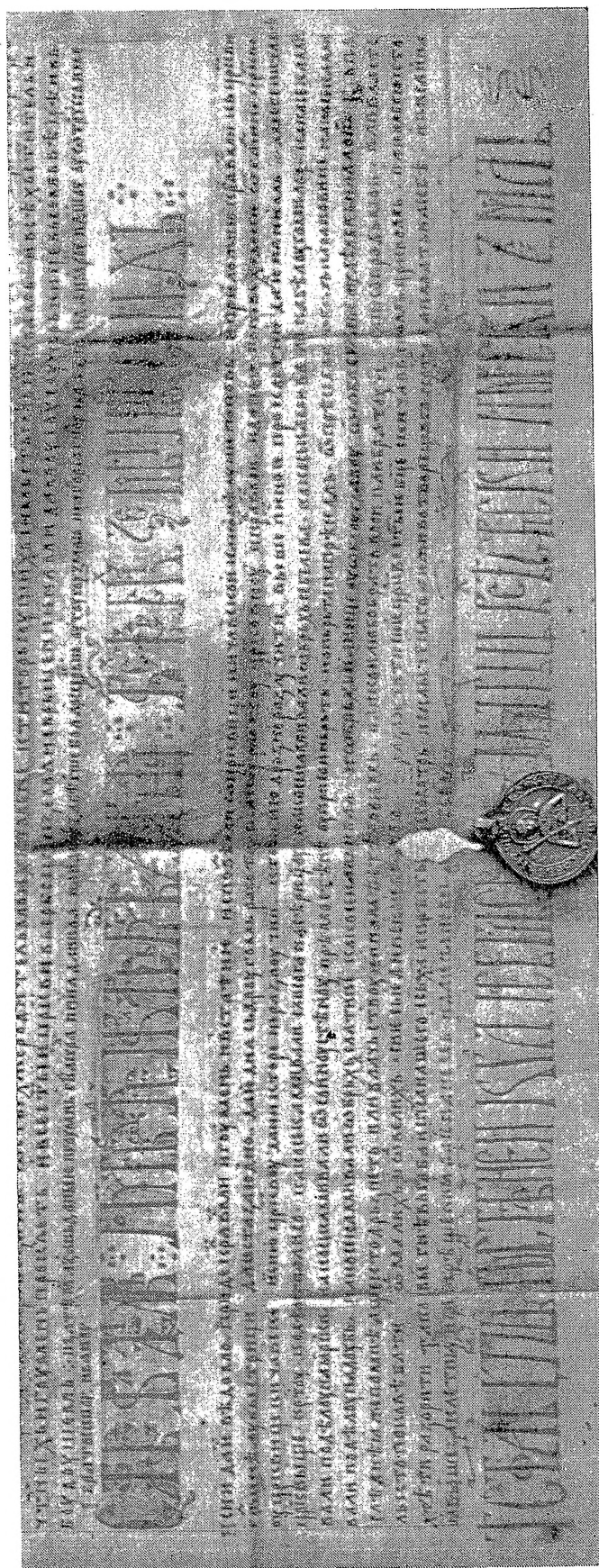
*** И | за тѣм' аз' ѡвѣдѣхъ игоумѣнъ гна кра(а) и пѣла (пискупа) Данила на-
идѣхъ изавѣг'ше боларе црѣне оу тоуѣу з(е)мљу. и на горы гноу кра(ю) за ни. и да
им' роу и дшоу оу штрѣко име :. | Братѣсиноу. Иванѣу.

Ове су реченице уметнуте другом руком и другим ситнијим словима у два реда, иза свршетка Владислављеве повеље а испред његова потписа — *Гтефанъ Владиславъ...*, као што се доста јасно види и на приложеном

снимку испред првог великог потписа. Исто тако, из тих реченица види се: да их је ту уметнуо игуман Андоније и настаје само питање — када је то могло бити?

Игуман Андоније у својој интерполацији, као што смо видели, наглашује: да је он игуман краљев и *епископа Данила*. Према томе врло је вероватно, да се овде епископ Данило не помиње као духовни старешина, него као велики властелин, коме је, као господару, потчињено било и мало властелинство манастира Св. Богородице у Бистрици, и да се ту радило о повраћању ранијих манастирских бољара, који су напустили не само свога великога властелина — епископа Данила, него и владоца, побегли у страну државу и тиме учинили велику издају. А да се овде под „туђа земља“ има заиста разумети страна држава јасно је већ по томе што су избеглице *власћеличићи—бољари*, који нису могли бити везани за своје поседе у црквеном властелинству, и нарочито стога што се они, милошћу краљевом, на интервенцију игуманову враћају на своја стара огњишта у властелинству манастира Св. Богородице у Бистрици не као слободни црквени бољари, него *деградовани* на најнижи степен властеоских поданика неслободних манастирских *ошкроа*, пошто је краљ, помиловавши их, дао им „руку и душу у *ошрочко име*“.

Помен епископа Данила и бегане полимских бољара у туђу земљу пружа нам могућност да бар

приближно тачно одредимо време када је поменута интерполација унешена у повељу краља Владислава. Наиме, из једне даровнице краља Милутина за Хумско епархијско властелинство знамо: да је краљ Милутин, на интервенцију хумског епископа Данила, — пошто је у то доба његова епископија у Хуму била „запуштена“, — даровао његовом метоху Св. Апостолима код Бијелого Поља на Лиму, између осталих малих црквених властелинстава, и — Цркви Господиној оу Бистрици сь всеми сели, и сь людми, и сь заселеними, и сь мѣгати (Ст. Новаковић, Закон. спом. 597 I и II; срав. Р. Грујић, Епархијска властелинства, 21—22, Богословље VII 2 и 3). Данило је постао хумским епископом после 12 маја 1317 год., а престао је то бити 14 септембра 1324 год. када је изабран за српског архиепископа. — Дакле, ова интерполација је могла бити учињена само у том раздобљу, пошто се у њој помиње епископ Данило и „краљ“, а међу хумским епископима за време српских краљева познат је само један Данило, потоњи архиепископ Данило II.

Хумска епархија је несумњиво пострадала за време борбе краља Милутина 1317—1318 год. са Дубровчанима и 1319 год. са баном Младеном Шубићем, те, према томе, даривање Милутиново Св. Богородице у Бистрици властелинству Хумске епархије, ради појачања епископских прихода, ваља датирати између 1319 и 1321 год. По том је врло вероватно, да је и бекство црквених бољара из Полимља било у вези са тим ратовањима; а њихов повратак у Отаџбину, ако се није догодио последњих година владе Милутинове (1319—1321), морао се збити првих година владе краља Стефана Дечанскога, најдаље до избора епископа Данила за архиепископа (14-IX-1324). Како се, међутим, у интерполацији наглашује: да је сам игуман Андоније интервенисао код краља за одбегле бољаре, то је вероватно да се епископ Данило у то доба није налазио у свом епархиском властелинству, те друга претпоставка изгледа више вероватна, нарочито стога што се зна да је епископ Данило после смрти краља Милутина повукао се у Св. Гору и тамо живео, у Хиландару, све до пред избор новог архиепископа...

Садржај ове интерполације од нарочитог је интереса за историју нашега права, јер износи један карактеристичан случај деградовања у сталеж неслободних отрока двојице бољара (властеличића), који су, по свој прилици за време рата, избегли у туђу земљу, па се доцније покајали и повратили у Отаџбину. А пошто је то учињено само као *усмено даџа милости* краљева, на интервенцију њиховог ранијег господара — властелина, коме су они као властеличићи комендовани били, значи да је редовна санкција за такве кривце много тежа била, те је зато игуман Андоније сматрао за потребно, — можда и на молбу самих помилованих, — да ту краљеву милост дату усмено негде забележи; и он је нашао да је најсигурније ако то учини у баштинској повељи свога властелинства...

Пошто у Душановом Законику није забележена санкција за кривицу властеле и властеличића „побеглаца“ или „пребеглаца“, као ни за неверу уопште, то ова интерполација има и у том правцу свој нарочити значај.

Напред сам нагласио: да је само Јб. Стојановић у целини издао повељу краља Владислава манастиру Св. Богородице у Бистрици, али ни он није успео да њен текст увек тачно и правилно прочита. О томе смо се уверили већ упоређењем његовог преписа поменуте интерполације са њеним текстом у оригиналу. Сада ћемо навести и остале главније грешке:

Споменик III, стр. 6. — На почетку повеље има овај знак

іс	хс
нн	ка

„ „ „ „ ред 8 место: *мѣстоу сѣмоу сѣла*, треба: *м. сѣмоу сѣмоу сѣла*...

Споменик III, стр. 6 ред 13 место: ^дного блаженана и ^дца, треба: о. блаженана

							гна и ^д ца...
"	"	"	"	"	16	"	Мѣлци низъшъдъше, треба: М. и низъшъдъше..
"	"	"	"	"	19	"	оу Трѣѣтѣ н(а) Пекъ, треба: оу Трѣѣтѣню Пекъ...
"	"	"	7	"	1	"	оу Гошевицноу... Гошевицтине, треба: оу Гошевицноу... Гошевицице...
"	"	"	"	"	4	"	ни с кими..., треба: ни с кимре...
"	"	"	"	"	"	"	наа се..., треба: наасе...
"	"	"	"	"	5	"	Драаги..., треба: Драаги а...
"	"	"	"	"	16	"	и кѣъ жита..., треба: и кѣвъ жита...
"	"	"	"	"	23	"	тотъ соупротивитъ се, треба: то тѣ соупротивитъ се...
"	"	"	"	"	33	"	краль и самодръжъца..., треба: краљ и сѣ Бѣг(о)мъ самодръжъца...
"	"	"	"	"	39	"	не разлоучи. И кто ли ю..., треба: не разлоучи. Кто ли ю...
"	"	"	"	"	"	"	Я мѣгѣ Кичав..., треба: Я. м. Кичавѣ...
"	"	"	"	"	40	"	црѣквище крточ..., треба: Црѣквище, Крѣтоу...
"	"	"	"	"	42	"	Бѣсонноу Бѣтѣноу..., треба: ѿ Бѣсонноу Бѣтѣноу.
"	"	"	"	"	"	"	конь рта Прѣсѣдѣ, шѣ Прѣсѣд... ковинѣ... треба: к. р. на Прѣсѣдѣ, шѣ Прѣсѣдѣ шѣрѣхъ Карановинѣ...
"	"	"	"	"	44	"	оу Дѣлѣ Кѣнадловѣ..., треба: оу Дѣлѣкѣ ^в надѣ Локѣ...
"	"	"	"	"	45	"	или братоучедѣ..., треба: и. б. или конь родѣ мон...
"	"	"	"	"	48	"	и прѣсѣтъ... (Б)огоматѣры, треба: и прѣсѣ (ѣ)тъне нго м(а)т(ѣ)ры
"	"	"	"	"	49	"	(2—3 речи нејасне), треба: Я(на)дема.
"	"	"	"	"	50	"	Краль и самодръжъца всѣхъ сръбскихъ и поморскихъ земля, треба: краљ и сѣ Бог(о)мъ самодръжъца всѣхъ сръбскихъ и пом(о)рскихъ земля.

Рад. М. Грујић

„ВРЕТАНИЈСКА ОСТРВА“

У СВЕЧАНОЈ ТИТУЛАТУРИ ПЕЊКИХ ПАТРИЈАРАХА XVII и XVIII ВЕКА

Први патријарси после обновљења аутокефалне Пећке патријаршије (1557 год.), обично су, као и ранији српски патријарси, називани архиепископима пећким и патријарсима „свих сръбских и поморских земаља“. Тако се на пр. Макарије у једном рукопису Пећке патријаршије око 1561 год. назива једноставно патријархом — *всѣх сръбскихъ и поморскихъ земля* (Записи и натп. бр. 6312); а на фресци Макаријева одрицања од престола 1571 год., у манастиру Бањи код Прибоја, исто тако се каже за новог патријарха Андонија да је патријарх — *всѣх сръбскихъ земля и поморскихъ* (Р. Грујић, Гласник Скоп. н. д. XII, 274).

Али, поред ових кратких наслова, давале су пећким патријарсима и опширније титуле, а нарочито при свечаним архијерејским богослужењима у